

5. Олійник А. Запобігання зловживанню цивільними процесуальними правами: питання теорії та практики / А. Олійник // Юридична Україна. — 2013. — № 7. — С. 83-91.

6. Ратушна Б. П. Зловживання сторонами процесуальними правами під час доведення у цивільному процесі України / Б. П. Ратушна // Зб. наук. пр. Львів. держ. ін-ту новіт. технологій та упр. Імені В'ячеслава Чорновола. Серія «Юридичні науки» / за заг. ред. проф. О. І. Сушинського. — Львів, 2008. — Вип. 3. — С. 133–142.

7. Полянський Т. Т. Зловживання процесуальними правами: юридичні засоби попередження та можливості їх удосконалення / Т. Т. Полянський // Вісник Національної академії правових наук України. — 2013. — № 3. — С. 31-38. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/varpy_2013_3_6.pdf

Іліопол І.М.

*асистент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЗЛОВЖИВАННЯ ЦИВІЛЬНИМИ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ ПРИ ОСКАРЖЕННІ СУДОВИХ РІШЕНЬ В АПЕЛЯЦІЙНОМУ ПОРЯДКУ

Відповідно до пункту 8 статті 129 Конституції України однією з основних засад судочинства є забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків встановлених законом. Право на оскарження судових рішень є складовою права на судовий захист.

Однак, у сучасній практиці, дуже актуальним є питання зловживання цивільними процесуальними правами, зокрема й правом на апеляційне оскарження. Дослідженню цих питань присвятили свої роботи такі вчені як М.М. Агарков, Є.В. Васьковський, Я.В. Грель, О.В. Дзера, О.М. Єрмакова, І.В. Жилінкова, В.В. Комаров, В.В. Луць, Н.О. Чечіна, П.С. Елькінд, А.В. Юдін.

Васьковський Є.В. вважав, що пред'явити будь-який позов та вести будь-який процес може будь-яка правоздатна особа, незалежно від того, чи впевнена вона у своїй правоті чи усвідомлює безпідставність позову. Недобросовісні особи можуть пред'являти завідомо безпідставні позови якщо знають, що у відповідача відсутні докази, які можуть спростувати їх вимоги (наприклад, що він втратив платіжну розписку, що помер єдиний свідок, якому були відомі обставини справи, тощо). Так само, можливе оскарження рішень суду в повній свідомості їх правильності.

Проти зловживання процесуальними правами були випробувані на практиці чотири заходи: 1) попереднє засвідчення сторонами своєї добросовісності шляхом принесення присяги, 2) покладення судових витрат на сторону, яка винна у недобросовісності ведення справи, 3) стягнення з неї збитків, завданих противнику, і 4) накладання на неї штрафу, який міг бути замінений, у разі неможливості його сплати, арештом [1, с.183].

Комаров В.В., навпаки, вважає, що суб'єкт цивільного судочинства свої цивільні процесуальні права має здійснювати відповідно до їх призначення, яке або прямо визначено змістом того чи іншого суб'єктивного права, або вочевидь випливає з логіки існування того чи іншого суб'єктивного процесуального права. Так, наприклад, право на звернення до суду з позовними вимогами надано позивачу для захисту своїх порушених чи оспорюваних суб'єктивних прав. Очевидно, що звернення до суду в сутяжницьких цілях хоча й не суперечить змісту існуючого права на звернення до суду, але явно здійснюється всупереч його функціональному значенню [2, с.412-413].

У правовій доктрині зловживання правом розглядається як особливий вид правової поведінки, який полягає у соціально шкідливих учинках суб'єкта права, у використанні своїх прав недозволеними способами, що суперечать цільовому призначенню права та у вчиненні дій, що виходять за межі наданих законом прав, якщо ці межі і цільове призначення права встановлені законом [3, с.84].

На практиці недобросовісна поведінка учасників процесу, яка полягає у зловживанні ними процесуальними правами, проявляється в таких діях: необґрунтоване заявлення відводів суддям, неявка в судові засідання, необґрунтоване подання зустрічних позовів, одночасне оскарження судових рішень в апеляційній та касаційній інстанціях; у касаційній інстанції та в зв'язку з нововиявленими обставинами, подання апеляційних та касаційних скарг на судові рішення, які не можуть бути оскаржені, тощо.

У процесуальних кодексах у тому чи іншому вигляді закріплені окремі норми, спрямовані на заборону зловживати процесуальними правами.

У ЦПК України норма про заборону зловживати процесуальними правами закріплена у ч.3 ст.27, відповідно до якої особи, які беруть участь у справі, зобов'язані добросовісно здійснювати свої процесуальні права і виконувати процесуальні обов'язки [4, с.85-86].

Але, судова практика свідчить, що ч.3 ст.27 ЦПК України, як і аналогічні норми в інших процесуальних кодексах, є декларативними, оскільки відсутні заходи відповідальності за недобросовісні процесуальні дії учасників цивільного процесу, у більшості випадків у суду відсутні можливості обмежувати недобросовісну поведінку сторін [5, с.86].

Розглядаючи судову практику Апеляційного суду Одеської області можна бачити багато ухвал про відмову у відкритті апеляційного провадження з причин, що свідчать про втрату процесуальної зацікавленості або зловживанням процесуальними правами. Такими причинами може бути, наприклад, подача апеляційної скарги на ухвалу має ознаки зловживання процесуальними правами, оскільки, по-перше, не враховує наведеної норми ЦПК України щодо неможливості оскарження деяких ухвал, по-друге, вказує на зацікавленість заявника в затягуванні розгляду справи.

Також, можна навести приклад, що ані апелянт, ані представник апелянта не з'явилися за отриманням поштової кореспонденції з суду, та не поцікавилися в суді, на якій стадії знаходиться власна апеляційна скарга та не усунули недоліки, в тому числі, може свідчити про втрату ними процесуальної зацікавленості або зловживанням процесуальними правами, то суддя відмовляє у відкритті апеляційного провадження. Згідно до ст. ст. 121, 297 ЦПК України суддя, встановивши, що апеляційна скарга не оформлена відповідно до вимог, встановлених ст. 295 ЦПК України, а також у разі несплати судового збору, і, якщо апелянт протягом встановленого строку не усуне недоліки, які були встановлені судом, то скарга вважається неподаною та повертається скаргнику.

У судовій практиці виникає чимало ситуацій, у яких заінтересовані особи використовують заборонені з моральної, але не з юридичної точки зору засоби. З юридичної точки зору, доки інше не буде встановлено законом, вони використовують лише надані їм законом можливості, що й викликає неабиякі дискусії науковців щодо правової природи такої поведінки (правової чи ні). Крім законодавчого закріплення як самої термінології — «зловживання цивільними процесуальними правами», так і виокремлення переліку таких зловживань та їх характеристики, для попередження недобросовісної поведінки сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, необхідним є також вдосконалення цивільного процесуального законодавства щодо відповідальності за такі «зловживання» [6, с. 213].

Однак, перевірка рішень і ухвал суду першої інстанції, що не набрали чинності, як процесуальна гарантія захисту прав і охоронюваних законом інтересів сторін, інших осіб, які брали участь у розгляді справи і зміцнення законності і виконання завдань цивільного судочинства досягається реалізацією ними права на оскарження судових рішень і перевіркою судом апеляційної інстанції їх законності і обґрунтованості шляхом повторного розгляду справи (перевірення), з можливістю встановлювати нові факти, досліджувати нові докази, а також докази, які досліджувались судом першої інстанції з порушенням встановленого порядку. Водночас апеляційне провадження є однією з форм що забезпечує однако-ве застосування судами законів при вирішенні цивільних справ. Розгляд справ за апеляційними скаргами і поданнями прокурорів дозволяє виправляти помилки судів першої інстанції і спрямовувати їх роботу, забезпечуючи правильний і однаковий підхід до застосування норм матеріального і процесуального права, а також має превентивний характер — попереджує порушення норм права громадянами, організаціями, посадовими і службовими особами.

Література:

1. Васьковский Е.В. Учебник гражданского процесса /Под редакцией и с предисловием В.А. Томсинова. — М.: Издательство «Зерцало», 2003. — 464с. — (Серия «Русское юридическое наследие»).
2. Курс цивільного процесу: підручник /В.В. Комаров, В.А. Бігун, В.В. Баранкова та ін. ; за ред. В.В. Комарова. — Х. : Право, 2011. — 1352с.
3. Олійник А. Запобігання зловживанню цивільними процесуальними правами: питання теорії та практики /Юридична Україна: наук. журнал. — 2013. — №7. — С.83-91.
4. Олійник А. Запобігання зловживанню цивільними процесуальними правами: питання теорії та практики /Юридична Україна: наук. журнал. — 2013. — №7. — С.83-91.
5. Олійник А. Запобігання зловживанню цивільними процесуальними правами: питання теорії та практики /Юридична Україна: наук. журнал. — 2013. — №7. — С.83-91.
6. Кудря Т.А. Зловживання цивільними процесуальними правами в контексті тлумачення окремих складових принципу диспозитивності. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. — Випуск 21. — Частина II. — Том I. — 2013. — С.210-213.